

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2020. május 4.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Márai Sándor: *Halotti beszéd*

Látjátok feleim szem'tekkel, mik vagyunk.
Por és hamu vagyunk.
Emlékeink szétesnek, mint a régi szövetek.
Össze tudod még rakni a Margit-szigetet?...
Már minden csak dirib-darab, szilánk, avitt kacat.
A halottnak szakálla nőtt, a neved számadat.
Nyelvünk is foszlik, szakadoz és a drága szavak
Elporlanak, elszáradnak a szájpadat alatt.
A „pillangó”, a „gyöngy”, a „szív” – már nem az, ami volt,
Amikor a költő még egy család nyelvén dalolt
És megértették, ahogy a dajkaéneket
A szunnyadó, nyugós gyerek álmában érti meg.
Szívverésünk titkos beszéd, álmunk zsiványoké,
A gyereknek *Toldi*-t olvasod és azt feleli: oké.
A pap már spanyolul morogja koporsónk felett:
„A halál gyötrelmei körülvettek engemet!”...
Az ohioi bányában megbicsaklik kezed,
A csákány koppan, és lehull nevedről az ékezet.
A tyrrheni tenger zúgni kezd s hallod Babits szavát,
Krúdy hárfája zengi át az ausztrál éjszakát.
Még szólnak és üzennek ők, mély szellemhangokon,
A tested is emlékezik, mint távoli rokon.
Még felkiáltasz: „*Az nem lehet, hogy oly szent akarat...*”
De már tudod! Igen, lehet... És fejtetted a vasat
Thüringiában. Posta nincs. Nem mernek írni már.
Minden katorga* jeltelen, halottért sírni kár.
A konzul gumit rág, zabos, törli pápaszemét,
Látnivaló, untatja a sok okmány és pecsét. –
Havi ezret kap és kocsit. A mistress s a baby
Fényképe áll az asztalán. Ki volt neki Ady?
Mi volt egy nép? Mi ezer év? Költészet és zene?
Arany szava?... Rippli színe? Bartók vad szelleme?
„*Az nem lehet, hogy annyi szív...*” Maradj nyugodt. Lehet.
Nagyhatalmak cserélnek majd hosszú üzenetet.
Te hallgass és figyelj. Tudjad, már él a kis sakál,
Mely afrikai sírodon tíz körmével kapál.
Már sarjad a vadkaktusz is, mely elfedi neved
A mexikói fejfán, hogy ne is keressenek.
Még azt hiszed, élsz?... Valahol?... És ha máshol nem is,
Testvéreid szívében élsz?... Nem, rossz álom ez is.
Még hallod a hörgő panaszt: „*Testvért testvér elad...*”
Egy hang aléltan közbeszól: „*Ne szóljon ajakad...*”
Egy másik nyög: „*Nehogy, ki távol sír e nemzetem...*”
Még egy hörgő: „*Megutálni is kénytelen legyen.*”
Hát így. Keep smiling.* És ne kérdjed senkitől: miért?
Vagy: „*Roszsabb voltam, mint ezek?...*” Magyar voltál, ezért.
És észtl voltál, litván, román... Most hallgass és fizess.
Elmúltak az aztékok is. Majd csak lesz, ami lesz.

Egyszer kiás egy nagy tudós, mint avar lófejet,
A rádióaktív hamu mindent betemet.
Túrd, hogy már nem vagy ember ott, csak osztályidegen,
Túrd, hogy már nem vagy ember itt, csak szám egy képletén,
Túrd, hogy az Isten túri ezt, s a vad, tajtékos ég
Nem küld villámot gyújtani, hasznos a bölcsesség.
Mosolyogj, mikor a pribék kitépi nyelvedet,
Köszönd a koporsóban is, ha van, ki eltemet.
Őrizd eszelősen néhány jelződet, álmodat,
Ne mukkanj, amikor a boss* megszámlolja fogad.
Szorongasd még a bugyrodát, rongyaidat, szegény
Emlékeid: egy hajfürtöt, fényképet, költeményt –
Mert ez maradt. Zsugorian még számbaveheded
A Mikó utca gesztenyefáit, mind a hetet,
És Jenő nem adta vissza a Shelley-kötetet,
És már nincs, akinek a hóhér eladja a kötelet,
És elszáradnak idegeink, elapad vérünk, agyunk,
Látjátok feleim szem'tekkel, mik vagyunk?
Íme, por és hamu vagyunk.

(Posillipo, 1950)

**katorga*: orosz eredetű kifejezés, jelentése: kényszermunkatábor

**Keep smiling*: angol kifejezés, jelentése: Mosolyogj!

**boss*: angol, jelentése: főnök

Szövegközlés: Márai Sándor: *Halotti beszéd. Összes versek*. Helikon Kiadó, 2010.

1. Márai Sándor költeménye már címével kapcsolatot teremt első magyar nyelvű szövegelemünkkel.

a) Egészítse ki a megfelelő adatokkal a *Halotti beszéd és könyörgés* című nyelvemlékre vonatkozó táblázatot!

A nyelvemlék keletkezésének ideje (évszázad):	12. sz. (vége) / 1192-1195 k. / 13. sz.
A nyelvtörténeti korszak, amelyben a szöveg keletkezett:	ómagyar kor
A nyelvemléket tartalmazó kódex neve:	Pray-kódex

Adható: **3**, 2, 1 pont

Minden helyes válaszelem 1-1 pont

b) Állapítsa meg, hogy a *Halotti beszéd és könyörgés* című nyelvemlékünk szövegrészletében milyen igeidőben állnak a kiemelt szavak!

„Látjátuk feleim szümtükkel, mik vogymuk: isa, pur és homou vogymuk. Menyi milosztben terümtév élevé miü isemüköt Ádámüt, és odutta volá neki paradicsumut házoá. Es mend paradicsumben volou gyimilcsektül **munda** neki élnié. Heon tilutoá út igy fá gyimilcsétül. Gye mundoá neki, méret nüm eneik: isa, ki nopun **emdül** oz gyimilcstül, halálnek haláláal holsz.”
(Benkő Loránd olvasata)

mundá: **elbeszélő múlt** / múlt idő

emdül: **jövő idő**

Adható: **2**, 1, 0 pont

Minden helyes válasz 1 pont

c) Első magyar nyelvű szövegemlékünk nem csupán Márait ihlette meg.

Az alábbi részlet a költő egyik kortársának lírai alkotásából származik. Nevezze meg a költemény szerzőjét!

„Látjátok feleim, egyszerre meghalt
és itt hagyott minket magunkra. Megcsalt.
Ismertük őt. Nem volt nagy és kiváló,
csak szív, a mi szívünkhöz közel álló.”

A szerző teljes neve: **Kosztolányi Dezső**

Adható: **1**, 0 pont. Csak a teljes, hibátlanul leírt névért adható 1 pont.

2. A Márai-költeménnyel foglalkozó szakirodalom többször hangsúlyozza a mű szókészletének sokszínűségét.

a) **Értelmezze egy-egy szóval, kifejezéssel a költemény alábbi szavainak jelentését!**

feleim: felebarátaim / barátaim / embertársaim

avitt (mai helyesírása: avított): (el)avult / idejétmúlt/ kopott(as)/ ócska/ ódivatú/ ósdi/ régi /öreg/
ősi

Adható: **2**, 1, 0 pont

Helyes válaszelemenként 1-1 pont

b) **Állapítsa meg, hogy az alábbi összetett szavakban a szerves szóösszetételek mely típusai ismerhetők fel!**

szívverés: (birtokos) jelzős alárendelés

láttnivaló: határozós alárendelés / jelentéssűrítő összetétel

Adható: **2**, 1, 0 pont

Helyes válaszelemenként 1-1 pont

c) **Állapítsa meg, hogy melyik nyelvváltozathoz (stílusréteghez) tartoznak a szövegből kiemelt alábbi szavak!**

radioaktív: szaknyelv / szakmai nyelvváltozat / (szak)tudományos nyelv

zabos: szleng / argó

Adható: **2**, 1, 0 pont

Helyes válaszelemenként 1-1 pont

3. Márai *Halotti beszédét* a mondatok változatos szerkezete és modalitása jellemzi.

a) **Fejtse ki, milyen szerepük van a szöveg retorikai felépítésében a különféle modalitású mondatoknak! Válaszában négy magyarázó tartalmi elem említésével két mondatfajta hivatkozzon!**

Lehetséges válaszelemek:

- a mű retorikai felépítésében meghatározó szerepük van a kérdéseknek; a *Halotti beszédből* a szöveg elején és végén is felidézett kérdés (*Látjátok feleim szem'ekkel, mik vagyunk? / Íme, por és hamu vagyunk.*) keretes szerkezetet hoz létre;

- a kérdések és a válaszként megfogalmazott megállapítások, kijelentések határozzák meg a költemény egészének logikai felépítését;
- a grammatikai forma (egyes szám második személy, többes szám első személy) és a mondatok modalitása párbeszédre utal,
- ugyanakkor a versben megfigyelhető beszédhelyzet értelmezhető önmegszólításként, önmegszólító magánbeszédként;
- a felszólításokat a szövegben nem jelzi felkiáltójel, így a kijelentések és felszólítások egységes, litániaszerű felsorolás részeként jelennek meg (*Most hallgass és fizess, Mosolyogj, mikor a pribék kitepi nyelvedet, / Köszönd a koporsóban is, ha van, ki eltemet!*);
- felszólító mondatok főként a szöveg második felében jelennek meg; megrendítő és rideg tárgyilagossággal fogalmazódnak meg bennük a körülmények elviselésére vonatkozó tanácsok;
- felkiáltó mondatok több esetben idézetekben figyelhetők meg (*„A halál gyötrelmei körülvettek engemet!...; Még felkiáltasz: „Nem lehet, hogy oly szent akarat...”/ De már tudod!*); érzelmi telítettségükkel ellensúlyozzák a kijelentésekben megfogalmazódó tényszerű megállapításokat.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont

Minden érdemi megállapítás: 1 pont.

Más megfogalmazású, helytálló válaszok is elfogadhatók.

b) Mi a szerepe a versben a három pontnak (...), illetve a gondolatjelnek (–)? Legalább egy-egy tényezőt említsen írásjelenként!

Lehetséges válaszelemek:

- a három pont (...), illetve a gondolatjel (–) az elhallgatás (ellipszis) retorikai-stilisztikai alakzatának tipográfiai kifejezője;
- a három pont nyitva hagyja a gondolatot, továbbgondolásra készítet, a kimondatlant jelöli; az idézetek végén a három pont a felidézett szövegrészlet további, a ki nem mondott, de az olvasó által feltehetően ismert folytatására utal; szünetet is jelölhet, várakozást, feszültséget kelt; a töredékesség jelzése;
- a gondolatjel szintén szünetet jelöl, megszakítja a gondolatmenetet; előkészít egy magyarázó vagy összegző megállapítást.

Adható: 2, 1, 0 pont

Mindkét írásjellel kapcsolatban egy-egy érdemi megállapítás: 1-1 pont.

4. A Márai-mű egyik jellegzetes stílussajátossága az intertextualitás, ami egyrészt utalások formájában, másrészt konkrét szövegeknek a főszövegbe történő beemelésével jelenik meg. Állapítsa meg, hogy az alábbi sorok mely szerzőkkel hozhatók kapcsolatba!

a) Még felkiáltasz: „Az nem lehet, hogy oly szent akarat...”

A szerző teljes neve:

Vörösmarty Mihály

A mű címe:

Szózat

Adható: 1, 0 pont. Csak a szerző teljes, hibátlanul leírt nevére és a címre együtt adható 1 pont.

b) Tűrd, hogy az Isten tűri ezt, s a vad, tajtékos ég!

A szerző teljes neve: **Radnóti Miklós** (*Tajtékos ég*)

Adható: **1, 0** pont. A szerző teljes, hibátlanul leírt neve 1 pont.

c) És már nincs, akinek a hóhér eladja a kötelet,

A szerző teljes neve: **Petőfi Sándor** (*A hóhér kötele*)

Adható: **1, 0** pont. A szerző teljes, hibátlanul leírt neve 1 pont.

d) Még hallod a hörgő panaszt: „*Testvért testvér elad...*”

Egy hang aléltan közbeszól: „Ne szóljon ajakad...”

Egy másik nyög: „Nehogy, ki távol sír e nemzetem...”

Még egy hörög: „Megutálni is kénytelen legyen.”

(A műben leghosszabban citált szerző Petőfivel egy ideig, Arannyal egész életében baráti viszonyt ápolt. A Márai által evokált, 1850-ben keletkezett költeménye miatt vizsgálati fogságba került.)

A szerző teljes neve: **Tompa Mihály** (*A gólyához*)

Adható: **1, 0** pont. A szerző teljes, hibátlanul leírt neve 1 pont.

5.

a) Az angol romantikus költőt, P. B. Shelleyt Márai név szerint is említi. Mi az alább idézett művének címe (Tóth Árpád fordításában), és mi a versformája (rímképlete)?

Ha lomb lehetnék, s vinnél, bús avart,
vagy felhő, szárnyaid közt lengeni,
vagy hullám, mely, bár zúgasd és kavard,

szabad, majdnem miként Te s adsz neki
erőt, erős úr! - vagy ha csak kora
kamaszidőmnek térne gyermeki

víg lelke vissza, óh, ég vándora!
Midőn társad valék s hivém: elér
a lélek s túlröpül - óh, tán soha

nem zengne jajszóm, mely most esdve kér:
ragadj el hab, felhő, vagy lomb gyanánt,
mert tövisekre buktam, s hull a vér,

A mű címe: **Óda a nyugati szélhez**

A versforma (rímképlet): **tercina** / *aba bcb cdc*

Adható: **2, 1, 0** pont

A mű címének leírása: 1 pont

A versforma megnevezése vagy a rímképlet megállapítása (minimum 9 sor): 1 pont

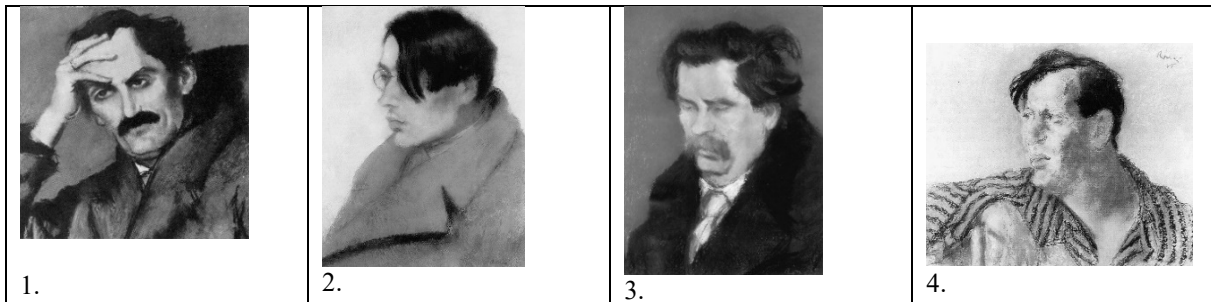
b) „*Bartók vad szelleme?*” – Márai melyik kortársa idézi meg Bartókot a zeneszerző halálának 10. évfordulóján, 1955-ben? Híres ódájának kezdő sorai:

„*Hangzavart?*” – *Azt! Ha nekik az,
ami nekünk vigasz!*”

A költő teljes neve: **Illyés Gyula**

Adható: **1, 0** pont. A szerző teljes, hibátlanul leírt neve 1 pont.

c) „*Rippli színe?*” – Rippl-Rónai József célként fogalmazta meg: „Le akarom festeni mindazokat, akik ezt a viszontagságos kis maradék országunkat nagygyá, kultúrájában elismertté teszik.” Néhány a legismertebb portréiból:

Válasszon ki és nevezzen meg két felismert szerzőt a portrékon szereplők közül!

A képeken látható: **1. Babits Mihály, 2. Szabó Lőrinc, 3. Móricz Zsigmond, 4. Karinthy Frigyes**

Adható **1, 0** pont.

Két felismert alkotó teljes, hibátlanul leírt nevének megadásáért adható 1 pont.

6.

a) Az ellentét alakzata végigkíséri Márai költeményét.

A mű alábbi két sorában több szövegkiadásban a tipográfiai megjelenés is hangsúlyozza az *itt* és *ott* határozókban rejlő ellentétet. Értelmezze a kiemelt szavak szövegbeli jelentését!

„Türd, hogy már nem vagy ember *ott*, csak osztályidegen,
Türd, hogy már nem vagy ember *itt*, csak szám egy képletén,”

Lehetséges válaszelemek:

- az *ott* kifejezés az otthoni, magyarországi állapotokra vonatkozik: az egyén társadalomból való kirekesztettségére utal Márai (az osztályidegen kifejezés a szocializmus idején használt diszkriminatív minősítés);
- az *itt* a nyugati emigrációra, a szülőföld elhagyását követően választott új otthonra utal: a nyugati tömegtársadalmak mentalitása az egyes embert statisztikai adattá degradálja;
- mindkét társadalmi berendezkedés az egyéniség eltűnését, embertelen semmivé válását eredményezi (Márai mindkettőről egyszerre mond ítéletet).

Adható: **2, 1, 0** pont.

Helyszínenként 1-1 érdemi megállapítás: 1-1 pont.

Önmagában az „otthon - emigráció” megnevezéséért nem adható pont.

b) A mű alakzatai közül meghatározó az anafora. Keressen ki erre egy példát!

Lehetséges válaszok:

- *Túrd, hogy már nem vagy... / Túrd, hogy már nem vagy.... /Túrd, hogy az Isten tűri....;*
- *És Jenő nem adta vissza... / És már nincs, akinek... / És elszáradnak idegeink.... ;*
- *Még szólnak.... / Még felkiáltasz... / Még azt hiszed / Még hallod ;*
- *Egy hang / Egy másik / Még egy;*
- *Mi volt egy név? Mi ezer év?;*
- *... már él a kis sakál / Már sarjad a vadkaktusz is...*

Adható: **1, 0 pont**

Bármely helyesen kiválasztott példa 1 pont.

7. Márai a következőket írja a költészethez való viszonyáról: „*Nem vagyok 'költő', hiányzik az igézetemből, a tudatomból az a sűrítő energia, ami a költészet; (...) De írtam néha ritmusos sorokat és a sorvégen néha csörrent egyet a 'barbár ékszer', a rím.*”

Nevezze meg az alábbi sorban előforduló verslábakat!

Még szólnak és üzennek ők, mély szellemhangokon

– – | U – | U – | U – | – – | – – | U –

A verslábak neve: **spondeus, jambus**

Adható **1, 0 pont**. A két versláb megnevezésért adható 1 pont.

8. Nevezze meg az alábbi, a „halál” tematikáját, motívumát címükben is hordozó művek szerzőit, és adja meg az alkotások műfaját!

szerző	műcím	műfaj
Tolsztoj (Lev Nyikolajevics)	<i>Ivan Iljics halála</i>	kisregény / (hosszú) elbeszélés
Csehov (Anton Pavlovics)	<i>A csinovnyik halála</i>	novella
Arany János	<i>Tetemre hívás</i>	ballada
Ady Endre	<i>A Halál rokona</i>	elégia

Adható **4, 3, 2, 1 pont**

Hibátlan soronként 1-1 pont. Műnem és forma (pl. vers) megnevezése műfaj helyett nem fogadható el.

9.

a) Márai Sándor egyik „stílusbravúrnak” tekintett regényében megidézi egy kortársának jellegzetes írói világát.

„... merengve emelte fel álmos pillantású szemét az étlapból. - Ragut? - kérdezte komolyan, és messzire nézett. - Nem bánom. De vigyázz, hogy sűrű legyen, és csirkemájat is adjatok a zöldborsóhoz és a galuskához. A pincér oly boldogan sietett el a rendeléssel, mintha a többi már nem is érdekelné. ... amíg kényelmesen elhelyezkedett az asztalnál, szétbontotta térdein a szájkendőt, keze ügyébe állította a sót és paprikát, zsebkésével lenyeste egy kenyérvég héját, a várakozás és készülődés e pillanataiban úgy érezte, mintha a szomorúság és szorongás érzése kissé enyhülne szívében. [...] ... mikor lehajtotta az első pohár sört, melyet a csapos időközben csakugyan remekbe készített ki - hanzlinak nyoma sem volt a sárga italban, s a hab ujjnyi

vastagon, keményen és megüledetten telepedett meg a sörital felszínén -, eszébe jutott, hogy a szálloda emeleti szobáiban csizmahúzó is akad az éjjeliszekrényekben. Ez az emlék, a jó ég tudja, miért, megvigasztalta és felderítette. - Nincs még veszve minden - gondolta bizakodva. Főtt marhahúst rendelt, s engesztelt lélekkel ebédelni kezdett.”

A megidézett író teljes neve: **Krúdy Gyula**

Adható **1, 0** pont. A szerző teljes, hibátlanul leírt neve 1 pont.

b) Márai egyik legolvasottabb alkotása, ajánlásának tanúsága szerint, Seneca, Epiktétosz, Marcus Aurelius és Montaigne tanításainak hatására született meg. A műben az író 202 számozott, tematikus címmel ellátott kisesszét fogalmaz meg, a régi „herbáriumok” tárgykörének bölcséletivé tágításával.

„Szeretné elmondani egy ember, hogyan kell lakni, enni, inni, aludni, betegnek lenni és egészségesnek maradni, szeretni és unatkozni, készülni a halálra és megbékélni az étellel. ... Aki írta, nem ismeri a feltétlen igazságot, s nem röstelli, ha téved a részletekben. Mert ember.”
(*I. Arról, hogy mi célja e könyvnek*)

A mű címe: **Füves könyv**

Adható **1, 0** pont.

A cím leírása 1 pont. (A „Füveskönyv” írásmód is elfogadható.)

10. A következő részlet Márai Sándor *San Gennaro vére* című művéből való. A regény az olaszországi Posillipóban játszódik; az alábbi szövegben a rendőrkapitányság két alkalmazottjának párbeszéde olvasható. A regényrészlet ugyanahhoz az emberi, történelmi szituációhoz kapcsolódik, amelyhez *Halotti beszéd* című költeménye is.

Az epikus részletet is figyelembe véve mutassa be azt az élményt, tapasztalatot, ami meghatározza a Márai-költemény központi mondanivalóját! Válaszát összefüggő, 4-5 mondatos szövegben fogalmazza meg!

„Ezek az emberek, akik mostanában a vasfüggöny mögül jönnek, mind ragaszkodnak az ékezethez. Bagnoliban, a hivatalokban, ahol kiállítják az okmányaikat, kiabálni kezdenek, hogy adják vissza nekik az ékezetet. Úgy látszik, ezekben az országokban az ékezet fontos. Mindenféle jel és ékezet van a nevükön, az irataikban, a magánhangzókon, sőt a mássalhangzókon is van ékezet. Vagy olyasféle jel, mint az ékezet. Külön ékezetük van a magyaroknak, aztán a románoknak, a cseheknek és a lengyeleknek. Ehhez ragaszkodnak. Láttam Bagnoliban egy cseh ügyvédet, aki izgatottan járt fel és alá a folyosón, mikor megkapta a vízumot, vissza akart menni az amerikai konzulhoz, mert a névre nem tették fel az ékezetet. Azt hitte, ez fontos. Úgy látszik, már nincsen semmijük, s egy napon feleszmélnek, hogy ékezet nélkül nem egészen azok a világban, mint voltak régebben, amikor még ékezetük volt. Ezért cipelik magukkal görcsösen, földrészeken át, a régi, rozoga írógépeiket, amelyeken vannak még ékezetes betűk.

– Lehet – mondta röviden a vicequestor. – Az ékezet a személyiségüket jelenti. Félnek elveszteni valamit a személyiségükből.”

(Márai Sándor: *San Gennaro vére*. Budapest, Helikon, 2014.)

Lehetséges válaszelemek:

- a költemény és a regényrészlet is azonos kérdéseket tesz fel: lehet-e ugyanannak az embernek maradni külföldön, egy másik országban, az emigrációban? Létezhet-e második haza? – a költemény ezekre a kérdésekre nemleges választ ad;

- a szülőföld után Európa elhagyásának gondolata tovább erősítette Máraiban az anyanyelv, az otthon (Európát is beleértve), valamint a hazai és európai kultúra elvesztésének fájdalmát;
- a költeményben és a regényrészletben is tükröződik az emigránslét keserősége;
- az emigráció egyik központi tapasztalata az identitást meghatározó anyanyelv elvesztésének élménye („Ezek az emberek, akik mostanában a vasfüggöny mögül jönnek, mind ragaszkodnak az ékezethez”; „Nyelvünk is foszlik, szakadoz, és a drága szavak/ Elporlanak, elszáradnak a szápadlat alatt.”);
- a név, mint az identitás szimbolikus jele egyaránt szerepet kap a versben és a regényrészletben; az anyanyelven írt személynév elvesztése az eddig stabilnak hitt személyiség megkérdőjelezését eredményezi („lehull nevedről az ékezet.”; „Bagnoliban, a hivatalokban, ahol kiállítják az okmányait, kiabálni kezdenek, hogy adják vissza nekik az ékezetet. Úgy látszik, ezekben az országokban az ékezet fontos.”; Az ékezet a személyiségüket jelenti. Félnék elveszteni valamit a személyiségükből.”);
- /Márai Sándor *Halotti beszéd* című költeménye a nyugati emigráció egyik legnagyobb irodalmi visszhangot kiváltó lírai darabja; Márai 1948-ban hagyta el Magyarországot; rövid ideig Svájcban, majd Olaszországban tartózkodott/;
- /a *Halotti beszédet* az olaszországi Posillipóban írta, *Naplója* tanúsága szerint 1951 nyarán – válogatott verseinek kiadásában az 1950-es évszám szerepel –, abban az időszakban, amikor amerikai útja egyre biztosabbá vált./

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont

Maximális (4) pont csak abban az esetben adható, ha a válasz legalább négy érdemi megállapítást tartalmaz és a vizsgázó szabályos, nyelvhelyességi szempontból kifogástalan mondatokban fogalmazza meg mondanivalóját.

Nyelvhelyességi, mondatalkotási hibák esetén 1 pont levonása jár.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!
2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.
3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.
5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.
4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
6. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Tartalom – adható összesen 15 pont. A bázisszöveg és feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint.	
Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
15-12 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
11-6 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; a tárgyi-fogalmi tudás részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
5-0 pont	alig vagy nem reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400-800 szó) szerint.	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (400 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (900 szónál több)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Értelmezze a költeményt! Fogalmazza meg, milyen szerepet játszik a természeti jelenség, az élmény és a felidézés az alkotásban! Elemezze a szövegformálás eszközeit és a poétikai megoldások (képek, alakzatok) szerepét!

Fogalmazása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Szabó Lőrinc: Májusi orgonaszag

Az orgona kezdte! Szinte csobbant,
mikor a kertben megcsapott:
fűszere gázként gyűlt a roppant
éj tavába, a völgybe, ahogy
nyomta a párás ég: nehéz
volt, mint sűrű zene, mint sűrű méz,
de mint tündér meglepetés
lengett körül, mint álmodott hang
vagy holdfényfátylas csillagok.

Mert tündér volt, igazán az: ugy ébredt,
mint alvó agyban a túlvilág,
vagy halk izzása a testi kéjnek,
amit hajnalban szít a vágy.
Az kezdte, az orgona! A mai! De
félszáz tűnt május hozta vele,
jázmin, rózsza s akác özöne
ringatta vele, lidérc, kisértet,
a rég s a nemrég illatát.

Káprázva álltam a kapum előtt, és
ópiumittas szellemek
kaszaboltak, mint zene a levegőt és
ahogy a fény az üveget:
csókolva, belül, selymesen,
mint mikor mélyen, a meztelen
szív alján zsong a szerelem
s lobbanni gyűjtenek új erőt és
csendülni a lankadt idegek.

S a rácsnak dőltem, az édes édig
tágúlva, nyílván, ahogy soha még,
és ittam az orgonaíz, a régit,
az újat, a zenénél zenébb
mérget, emlékek és tavaszok
szeszét, és amit a jelen adott,
a visszatért nagy pillanatot,
mely a betegen im újra végig-
borzongta az élet gyönyörét...

Öt napja, öt éje... Az orgona kezdte,
s azóta csupa fölszakadt
sajgás vagyok, álom és csupa zsenge
sóvárgás, néma indulat,
s az hangot követel, éneket,
zengőt, emberit, édeset,

mintha enélkül – így fenyeget –
nyomtalan halnék szét az egekbe,
ahogy a májusi orgonaszag. (1953)

Szövegközlés:

Szabó Lőrinc összes versei II. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 308-309.o.

A **Tartalom** értékelése során akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban megadott szempontok mindegyikét releváns, értékelhető közlésben meggyőzően kifejti, összefüggéseiben bemutatja.

Elvárt tartalmi elemek:

- a természeti jelenség, az élmény és a felidézés kapcsolatának elemző értelmezése,
- ezzel összefüggésben a szövegformálás eszközeinek, illetve
- néhány poétikai megoldás – képek, alakzatok – szerepének bemutatása.

A feladatkiírás szempontjaira mindenképpen szükséges válaszelemeket adni; ezek hiánya tartalmi pontlevonásokkal jár.

Lehetséges tartalmi elemek (vázlatosan), a feladat kiírásának szempontjai szerint

Természeti jelenség, élmény, felidézés

- az alapélmény felidéző szerepű: a friss tapasztalat, érzékelés, az aktuális helyzet előhív emlékeket; az öt napja tartó jelenlegi káprázatba belejátszik a felvetődött múlt (egymásba csendül *a rég s a nemrég illata*);
- az egyszeri jelenség érzékelése, a váratlan élmény kiváltotta hatás intenzív: össz-érezélesi, minden érzékterületre ható, színesztetikus szintézis;
- nem a természetlíra, hanem a lírai alanyra tett erős érzéki, érzelmi hatás a kifejezendő tárgy;
- a leíró időbeli előrehaladás (*kezde – öt napja, öt éve... azóta csupa sajgás vagyok*) keretében idéződik fel a *félszáz tűnt május* érzéklete, az *emlékek és tavaszok szesze*, és a *jelen* megadja a *visszatért nagy pillanatot*;
- a lírai alany aktuális helyzete is lineárisan rajzolódik ki: *a kertben megcsapott – káprázva álltam a kapum előtt – s a rácsnak dőltem ... és ittam az orgonaízt ... a visszatért nagy pillanatot – s azóta csupa főlszakadt sajgás vagyok, álom és csupa zsenge sóvárgás*;
- a lírai alany alaphelyzete: *betegem im újra végigborzongta az élet gyönyörét* – és végül megszólal benne az alkotásvágy;
- a felindultság, tündéri káprázat, izgalom lélektanilag motiválja a szaggatottságot, indázó bővítéseket;
- a természeti jelenség kiváltotta érzethatás a megújulás, az életöröm, a vágy, az álom képzetköreit hozza, az *élet gyönyörét*, és
- mindez a *május*, a *tavas* toposzokhoz kötődő további jelentésekkel bővül (felszabaduló energiák, új erő, szerelem-lehetőség; erotikus képzetek: *csókolva, meztelen, halk izzása a testi kéjnek, vágy*);
- egységbe kerül a múlt és jelen, emlék és élmény, természet és egyén;
- kirajzolódik az érzékelés és az idő összetettsége, az élet teljes átélésének lehetősége;
- apró mozzanatok sora különféle jelenségeket, érzékterületeket, részleteket kapcsol egyetlen érzetté, az élet gyönyörének megélésévé a megújult természet csodás összhangjának hatására.

Szövegformálás (a fentiek kiegészítéseként)

- kiváltó élmény, vershelyzet: egy természeti jelenség hatása (rövid, tényközlő felkiáltás; a tárgyi bővítmény megnevezésének hiányával: *az orgona kezdte*), majd az indázó mondatfolyamok között még kétszer ismétlődik a kiindulási alkalom tömör megnevezése (*az kezdte, az orgona, 2. vsz. – az orgona kezdte, 5. vsz.*);
- stróféként mondattanilag lezárt, de strófán belül síkváltó képzőn szabad áramlása, enjambement-ok átívelése jellemző;
- ismétlés és fokozás, ellentétezés (*a mai – de félszáz tűnt; pillanat – emlékek és tavaszok*), konkrét és elvont síkok váltása, távoli összefüggések, képzettársítások kapcsolásával;
- közvetlen beszédmód, élőbeszédszerű, természetes mondatkapcsolás (*Mert tündér volt..., S a rácsnak dőltem...*) és bonyolultan rétegződő, sok síkú oszcillálás együttesen jellemzi; a bővülő tagmondatokban ismétlések halmozódnak, kitérőket iktat be, látomásossá tágul az egyszeri élmény;
- a megújulás intenzív, örömteli pillanata evokatív lehetőség az összes érzékterület folyamatos egybejátsztatására;
- a témaháló, a szókincs meghatározó része az átélt *borzongáshoz* kapcsolódó hangulat- és élménykifejező, gyakran hangutánzó stílusesszközök sokasága (*sajgás, sóvárgás, zsong, káprázva, csobbant, leng, lobban, csendül, izzás, megcsap*);
- a csodáshoz, tündérihez kapcsolódó fogalomkör is kiteljesedik: *lidérc, kísértet, ópiumittas szellemek, tündér, káprázva*;
- a visszatérő kulcsfogalmak jelentésváltozása is értelmező szerepű, a konkrét jelentésektől az átvittig, metaforikusig, ars poeticusig: *párás ég – édes éjig – az egekbe; álmodott hang – hangot követel, éneket*;
- kulcsfogalom a *zene* (kétszer szinesztéziás hasonlatban szerepel), majd az *orgonaíz* fokozásos metaforájának eleme (*zenénél zenébb méreg*), végül már az *ének*, emberi (költői) hang jelentésében az inspiráló élmény hatására kiváltott alkotásvágy megfogalmazása.

Poétikai megoldások (az eddigiekhez kiegészítésként)

- a szinesztézia a szövegformálás egyik alapja; minden érzékterületre hatóan, idősíkok és valóságsíkok között váltva, összetett képalkotásban az egész művet átfogó szintetizáló módszer;
 - a bonyolult mondatstruktúrák lehetővé teszik az össz-érzetek egybemosását, minden kép és alakzat együttműködésben jelentkezik, egyre táguló szerkezetben;
 - szókincs: a köznapi, prózai és a művészi, átesztétizált kontrasztja (*orgonaszag; az kezdte – ópiumittas szellemek; holdfényfátylas csillagok*);
 - a halmozott mondatrészek fokozó hatásúak (virágkatalógus: *jázmin, rózsza, akác*; értelmezők: *zengőt, emberit, édeset*);
 - egyes szakaszokat más-más képtípusok dominanciája határoz meg, de az egyszerű képek, pl. a halmozott hasonlatok fogalmi és képi elemei (1., 2. vsz.) is vibrálva váltanak síkokat; többmozzanatúság, többsíkúság jellemzi a képalkotást;
 - a természetlíra komplex képe az 1. vsz.;
 - a lírai alanyra vonatkozó metonimikus azonosítások szervezik a záró strófát (*csupa fölszakadt sajgás vagyok, álom és csupa zsenge sóvárgás, néma indulat*).
-

REFLEKTÁLO SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont	
Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelépítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint.	
Tartalom	
5-4 pont	releváns, tárgyyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3-2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1-0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység	
5-4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3-2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevésbé releváns, közhelyes gondolatok
1-0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületes megközelítés
Gondolatmenet	
5-4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 150-450 szó
3-2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem (150-450 szó)
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (150 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5-4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondatszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3-2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1-0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondatszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

„A mesék egyértelműen és visszavonhatatlanul kiállnak bizonyos alapértékek és törvények mellett, s ha a hős vétkezik ezek elfogadásában és betartásában, nem engedik, hogy folytassa útját. Ahhoz, hogy egy irodalmi mű finomra hangolt jellemábrázolásait vagy éppen ironikus felhangjait a kamasz megértse, megelőzően szüksége van a mesékbe kódolt bizonyosságok és alapértékek (a rend) elsajátítására. S ugyanez a helyzet az érzelmek sokszínűségével és megértésével is. A mesék kevés érzéssel dolgoznak, ám ezek mind egyértelműek a mesét hallgatók számára. Ha ezeket megismerik, értik és érzik, képessé válnak a regényekben, drámákban, lírai alkotásokban megmutatkozó bonyolultabb érzelmi szálak felfejtésére is... Tehát arról a képességről van szó, amely segítségével a kisgyerek az egyszerű történetektől indulva eljut a bonyolultabb szerkezetű, többszereplős és többfordulós mesék megértéséig, majd a mesékből „kinőve”, az irodalmi alkotásokon keresztül is képes lesz megszerezni azokat az információkat, amelyek az emberré válásához szükségesek.”

Forrás: In: Boldizsár Ildikó: *Hogyan segítik a mesék az értő olvasást és az olvasóvá válást? (Könyv és Nevelés 2012/2)* <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/hogyan-segitik-a-mesek-az-erto-olvasast-es-az-olvasova-valast>

Fejtse ki véleményét a mese-műfajnak az értő olvasást, illetve az olvasóvá válást segítő lehetőségéről! Térjen ki a mesehősök és a más műfajú alkotásokban ábrázolt szereplők között felvethető kapcsolatra: fejleszti-e Ön szerint a meseolvasás az árnyalt érzelmi viszonyok, bonyolult konfliktusok, erkölcsi kérdésfelvetések megértését? Hivatkozzon legalább 3-4 irodalmi alkotásra, és reflektáljon a fenti tanulmányrészletre is!

Megoldása 150-450 szó terjedelmű legyen!

A **Tartalom**, illetve a **Problémaérzékenység** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó érdemben kifejti véleményét, melynek során állást foglal a feladat kiírásában felvetett kérdésekről:

- a) a mese műfajának az értő olvasás fejlődésében, az olvasóvá válásban betöltött lehetséges szerepéről,
- b) a meseolvasás későbbi szövegértés-fejlesztő lehetőségéről;
- c) a mesealakok ábrázolásmódja és a más műfajokban megjelenő szereplők, konfliktusok, erkölcsi kérdésfelvetések között felvethető kapcsolatokról, valamint
- d) hivatkozik legalább 3-4 műre mindezek alátámasztásául.

Szükséges tartalmi elemek:

- az értekezés-részlet néhány megállapításának megerősítése vagy egy vitatkozó vagy ezzel ellentétes vélemény kifejtése;
- a meseolvasás hatásairól saját felvetés megfogalmazása;
- 3-4, szerzővel, címmel megnevezett egyéni olvasmányra való hivatkozás (műfaji megkötés nélkül).

Elfogadható minden, a problémafelvetés szempontjából releváns egyéni álláspont (egyetértő vagy vitató).

Lehetséges tartalmi elemek vázlatosan, jelzésszerűen, a c) és d) pontokhoz:

- a fenti idézet csak bizonyos mesetípusokra, főként a „valódi mesék” körére érvényes (pl. varázsmese, tündérmese, hősmese);

- a népmesék, klasszikus (gyermek)mesék statikus jellemábrázolása, a mesehősök jelzésszerűen ábrázolt érzelmi világa elmélyíti az olvasóban az erkölcsi jó és rossz fogalmait, így árnyaltabb jellemeket is ehhez viszonyítva értelmezhet a későbbiekben / a polarizált jellemábrázolás nem felel meg a későbbi olvasói elvárásoknak; a meseismeret nem segíti pl. a lélektani művekben szereplő jellemek erkölcsi megítélését (l. a vallomás-, család-, karrier-, analitikus regények műfaji változatait, pl. Stendhal, Tolsztoj, Dosztojevszkij alkotásai, Jókai: *Az arany ember*, stb., illetve a tragédiák vívódó hőseinek tragikumát, stb.);
- a mesék stabil érzelmi értékrendje kiváló kiindulási pontot teremthet / a leegyszerűsített mesevilág nem visz közelebb az esetenként bonyolultabb érzelmi viszonyrendszerének megértéséhez;
- a meseszereplők statikus jellemeinek köszönhető sorsalakulása fejleszti az olvasók igazságérzetét / ez nem feltétlenül mutat párhuzamot más műfajú alkotások hőseinek életút-alakításával;
- a mesék alapértékei és törvényei az általános emberi értékek mértékével könnyen beláthatók (*vagy ezzel vitázó álláspont*);
- a csodás elemekben bővelkedő, fantasztikus történetek fogékonnyá tehetnek bizonyos korok, szerzők, művek későbbi befogadására, pl. romantikus fantasztikum, tudományos-fantasztikus történetek, irreális-groteszk ábrázolás, felnőttmesék, novellamesék vagy a „mágikus realizmus” (G. García Márquez: *Száz év magány*) elfogadására; az átváltozás-történetek, csodás-fantasztikus átváltozás-mozzanatok külön motivikus csoportot képeznek (pl. Hauff, Hoffmann, Gogol stb. művei);
- felvethető közvetlen kapcsolat egy-egy mese és ennek felhasználása, átdolgozása között is (pl.: *Tündérszép Ilona és Árgyélus* – Vörösmarty: *Csongor és Tünde*), vagy későbbi olvasmányok népmesei motívumaiban (l. pl.: Petőfi: *János vitéz*);
- az egyes mesetípusok, műfaji változatok más-más kompetenciát fejleszthetnek, fogékonyságot, érzékenységet, figyelmet, humort várhatnak el (pl.: tanmese vagy állatmese tanulság-megfogalmazással; csalimese, láncmese, furfangos mese, stb.);
- a mesealakok szerepkörei (hős, ellenfél, segítőtárs, keresett személy), illetve ismétlődő fordulatok, tettek, cselekedetek (útnak indulás, próbatétel, ellenfél legyőzése) visszaköszönnek, felismerhetők majd más típusú olvasmányokból is;
- a klasszikus meseirodalom jó része eleve nem gyermekek számára íródott (Grimm-, Perrault-, Andersen-, Hauff-, Hoffmann-mesék stb.);
- meseként felfoghatók (így is feldolgozottak) mitológiai történetek is, ezekkel is archetipikus helyzetek rögzülnek;
- egyes alkotásokból, szerzői életművekből gyermekmese-változatok is készültek (l. *Shakespeare-mesék*), illetve mesegyűjteményekből is (l. *Ezeregyéjszaka*);
- a műmesék, kortárs mesék lényegi jegyekben eltérhetnek a népmesei elemektől (formulákban, kimenetelben, szereplőtípusban, magatartásformában stb.);
- felvethető, hogy épp a mese műfaji sajátosságai, sztereotípiái vonzóak a befogadóknak az ifjúsági vagy felnőttirodalom esetében is; a mesétől nem vezet „haladási” út a sokrétűbb problematikához vagy árnyaltabb jellemábrázoláshoz, de nincs is szüksége, igénye rá a mai befogadók egyre szélesebb köreinek, l. a „klasszikus vagy epikus fantasy” (J. R.R. Tolkien: *A Gyűrűk Ura*), a kortárs fantasy (J. K. Rowling: *Harry*

Potter-sorozat), a fantasy-jellegű meseregények (M. Ende: *A Végtelen Történet*), a „tudományos fantasy” (*Csillagok háborúja*), a „könnyű fantasy” (*Trónok harca* – G. R. R. Martin *A tűz és jég dala* c. fantasy-regényciklusa) népszerűsége;

- felvethető, hogy a meseolvasás fejleszti a szókincset, a figyelem-koncentrációt, a tanulási képességeket.

Példának hozhatók bármely tanult művek vagy saját olvasmányélményből származók, az irodalom határterületeiről is (pl. a fiatalok vagy felnőttek által kedvelt kortárs mesék, meseregények, a népszerű klasszikus és kortárs fantasy-irodalom művei).

A **Gondolatmenet**, illetve a **Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)** szempontok értékelése az általános értékelési szempontok alapján történik.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy

tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - a vizsgázó a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a reflektáló szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 15 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró javítani kívánt szót /szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót /szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *esszencia, kommunikáció, immunis*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és todalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és todalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis, reverzibilis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználata kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználata hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.